

non praestat »: sed meritum respectu mercedis dicitur; ergo actus matrimonialis non est meritorius.

2. PRAETEREA. Illud quod est meritorium, dimittere non est laudabile; sed laudabilis est virginitas, per quam matrimonium dimittitur; ergo matrimonialis actus non est meritorius.

3. PRAETEREA. Qui utitur indulgentia sibi facta, beneficio recepto utitur; sed ex hoc quod alicui praestatur beneficium, non meretur; ergo actus matrimonialis non est meritorius.

4. PRAETEREA. Meritum in difficultate consistit, sicut et virtus: sed actus matrimonialis non habet difficultatem, sed delectationem; ergo non est meritorius.

5. PRAETEREA. Illud quod non potest fieri sine peccato veniali, nunquam est meritorium, quia non potest homo simul mereri, et demereri: sed in actu matrimoniali semper est peccatum veniale, quia etiam primus motus in huiusmodi delectationem est peccatum veniale; ergo actus praedictus non potest esse meritorius.

SED CONTRA. Omnis actus, quo impletur praeceptum, est meritorius, si ex charitate fiat: sed actus matrimonialis est huiusmodi, quia dicitur 1. Cor. 7.: *Uxori vir debitum reddat*; ergo etc.

Praeterea. Omnis actus virtutis est meritorius: sed actus praedictus est actus iustitiae, quia dicitur redditio debiti; ergo meritorius est.

RESPONDEO dicendum, quod cum nullus actus ex deliberata voluntate procedens sit indifferens, ut in 2. libro dictum est (*Dist. 40. q. 1. art. 5. et 1-2. q. 18. art. 9.*), actus matrimonialis semper est peccatum, vel meritorius in eo qui gratiam habet: si enim ad actum matrimonialem virtus inducat, vel iustitia, ut debitum reddat, vel religionis, ut proles ad cultum Dei procreetur, est meritorius. Si autem moveat libido sistens intra bona matrimonii, ut scilicet nullo modo ad aliam accedere vellet, est peccatum veniale: si autem extra bona matrimonii efferatur, ut scilicet cum quacumque muliere idem facere proponeret, est peccatum mortale. Natura autem movere non potest, quin vel ordinetur ratione, et sic erit motus virtutis; vel non ordinetur, et sic erit motus libidinis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod radix merendi quantum ad praemium substantiale est ipsa charitas: sed quantum ad aliquod accidentale praemium ratio meriti consistit in difficultate actus: et sic actus matrimonii non est meritorius, sed primo modo.

AD SECUNDUM dicendum, quod homo potest mereri et in minoribus bonis, et in maioribus: unde quando aliquis minora dimittit, ut majora faciat, laudandus est a minus meritorio actu discedens.

AD TERTIUM dicendum, quod indulgentia quandoque est de minoribus malis: et sic indulgetur actus matrimonii, prout ad ipsum movet libido intra terminos matrimonii consistens; sic enim est veniale peccatum: sed prout ad ipsum movet virtus, sic est meritorius; et non habet indulgentiam, nisi secundum quod est indulgentia de minoribus bonis, quae idem est, quod concessio. Nec est inconveniens, quod ille qui tali concessione utitur, mereatur, quia bonus usus beneficiorum Dei meritorius est.

AD QUARTUM dicendum, quod difficultas laboris requiritur ad meritum praemii accidentaliter: sed ad meritum praemii essentialiter requiritur difficultas consistens in ordinatione medii: et hoc est etiam in actu matrimoniali.

AD QUINTUM dicendum, quod primus motus, secundum quod dicitur

peccatum veniale, est motus appetitus in aliquod inordinatum delectabile, quod non est in actu matrimoniali; et ideo ratio non sequitur.

QUAESTIO XLII.

DE MATRIMONIO, INQUANTUM EST SACRAMENTUM, IN QUATUOR ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de matrimonio, in quantum est sacramentum.

Circa quod quaeruntur quatuor.

Primo. Utrum sit sacramentum.

Secundo. Utrum debuerit institui ante peccatum.

Tertio. Utrum conferat gratiam.

Quarto. Utrum carnalis commixtio sit de integritate matrimonii.

ARTICULUS I.

174

UTRUM MATRIMONIUM SIT SACRAMENTUM.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod matrimonium non sit sacramentum: omne enim sacramentum novae legis habet aliquam formam, quae est de essentia sacramenti: sed benedictio, quae fit per sacerdotes in nuptiis, non est de essentia matrimonii; ergo non est sacramentum.

2. PRAETEREA. Sacramentum, secundum Hug. (*lib. 1. de Sacram. part. 9. cap. 2. a princ.*), est materiale elementum: sed matrimonium non habet pro materia aliquod materiale elementum; ergo non est sacramentum.

3. PRAETEREA. Sacramenta habent efficaciam ex passione Christi: sed per matrimonium non conformatur homo passioni Christi, quae fuit poenalis, cum habeat delectationem adjunctam; ergo non est sacramentum.

4. PRAETEREA. Omne sacramentum novae legis efficit quod figurat: sed matrimonium non efficit conjunctionem Christi, et Ecclesiae, quam significat; ergo matrimonium non est sacramentum.

5. PRAETEREA. In aliis sacramentis est aliquid, quod est res, et sacramentum: sed hoc non potest inveniri in matrimonio, cum non imprimat characterem: alias non iteraretur; ergo non est sacramentum.

SED CONTRA est, quod dicitur Ephes. 5.: *Sacramentum hoc est magnum*; ergo, etc.

Praeterea. Sacramentum est sacrae rei signum: sed matrimonium est huiusmodi; ergo, etc.

RESPONDEO dicendum, quod sacramentum importat aliquod remedium sanctitatis homini contra peccatum exhibitum per sensibilia signa: unde cum hoc invenitur in matrimonio, inter sacramenta computatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verba, quibus consensus exprimitur matrimonialis, sunt forma huius sacramenti, non autem benedictio sacerdotis, quae est quoddam sacramentale.

sponsus a sponsalibus contractis per verba de futuro: et a sponsione secundi dicitur aliquis sponsus, etiam quando contractum est matrimonium per verba de praesenti, quia ex hoc ipso spondet matrimonii actum: tamen a prima sponsione dicuntur sponsalia proprie, quae sunt quaedam sacramentalia matrimonii, sicut exorcismus baptismi

ARTICULUS II.

179

UTRUM TEMPUS SEPTENNII SIT CONVENIENTER ASSIGNATUM
SPONSALIBUS CONTRAHENDIS.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod tempus septennii non sit convenienter assignatum sponsalibus contrahendis: contractus enim, qui per alios fieri potest, non requirit discretionem in illis, ad quos pertinet: sed sponsalia fieri possunt per parentes, utroque illorum ignorante, quorum sunt sponsalia; ergo ita possunt fieri ante septennium, sicut post.

2. PRAETEREA. Sicut ad contractus sponsalium requiritur aliquis rationis usus, ita ad consentiendum in peccatum mortale: sed, sicut Greg. narrat in 4. Dialog. (cap. 18.), quidam puer quinque annorum propter blasphemiae peccatum a diabolo extinctus est; ergo etiam ante septennium possunt contrahi sponsalia.

3. PRAETEREA. Sponsalia ad matrimonium ordinantur: sed in matrimonio non assignatur unum tempus puellae, et puero; ergo nec in sponsalibus septennium utrique assignari debet.

4. PRAETEREA. Ex tunc aliqui possunt sponsalia contrahere, ex quo eis possunt futurae nuptiae placere: sed signa talis placentiae frequenter apparent in pueris ante septennium; ergo ante illud tempus possunt contrahi sponsalia.

5. PRAETEREA. Si aliqui ante septimum annum contrahant sponsalia, et postea post septennium ante tempus pubertatis contrahant per verba de praesenti, reputantur inter eos esse sponsalia: sed hoc non est ex secundo contractu, quia tunc non intendunt sponsalia, sed matrimonium contrahere; ergo ex primo: et sic ante septennium possunt sponsalia contrahi.

6. PRAETEREA. In his quae communiter fiunt a pluribus, quod deest uni, suppletur ab altero, sicut patet in trahentibus navem: sed contractus sponsalium est quaedam actio communis inter contrahentes; ergo si unus sit pubes, potest contrahere sponsalia cum puella, quae non habet septem annos, quia quod uni deficit de tempore, alteri superabundat.

7. PRAETEREA. Si aliqui juxta aetatem pubertatis, quamvis ante eam, contrahant per verba de praesenti, reputatur inter eos matrimonium esse; ergo pari ratione si ante septennium, dummodo sit propinquum [al. sint propinqui], contrahant per verba de futuro, reputabuntur inter eos esse sponsalia.

RESPONDEO dicendum, quod septennium est tempus determinatum a jure sponsalibus contrahendis satis rationabiliter, quia cum sponsalia sint quaedam promissiones futurorum, ut dictum est (art. praec.), oportet quod illorum sint, qui aliquo modo promittere possunt; quod non est nisi illorum, qui habent aliquam providentiam de futuris, quae usum rationis requirit; respectu cuius triplex gradus notatur, secundum Philos. in 1. Ethic. (cap. 4. in fin.): primus est, cum quis neque ipse intelligit per se, neque ab alio capere potest: secundus est status, quo homo ab alio capere potest; sed ipse per se non sufficit ad con-

siderandum, et intelligendum: tertius est, cum homo et ab alio jam capere potest, et per seipsum considerare. Et quia ratio paulatim in homine convalescit, secundum quod quietantur motus, et fluxibilitas humorum, ideo primum statum rationis obtinet homo ante primum septennium; et propter hoc illo tempore nulli contractui aptus est, et ita nec sponsalibus: sed ad secundum statum incipit pervenire in fine primi septennii; unde etiam tunc temporis pueri ad scholas ponuntur. Sed ad tertium statum incipit homo pervenire in fine secundi septennii, quantum ad ea quae ad personam ipsius pertinent, in quo ratio naturalis ejus convalescit; sed quantum ad ea quae extra ipsum sunt, in fine tertii septennii: et ideo ante primum septennium nulli contractui homo aptus est: sed in fine primi septennii incipit esse aptus ad aliqua promittenda in futurum, praecipue de his, ad quae ratio naturalis inclinat magis; non autem ad obligandum se perpetuo vinculo, quia adhuc non firmam voluntatem habet: et ideo tali tempore possunt contrahi sponsalia. Sed in fine secundi septennii jam potest obligare se de his, quae ad personam ipsius pertinent, vel ad religionem, vel ad conjugium. Sed post tertium septennium etiam potest de aliis se obligare: et secundum leges constituitur ei potestas de rebus suis disponendi post vigesimum secundum [al. vigesimum quintum] annum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod si ante annos pubertatis fiunt contractus sponsalium per alium, ambo, vel alter reclamare possunt; unde nihil tunc actum est, adeo quod nec aliqua affinitas contrahitur ex hoc: et ideo sponsalia, quae inter aliquos per personas alias contrahuntur, robur habent, in quantum illi, inter quos contrahuntur, ad aetatem debitam venientes non reclamant; ex quo intelliguntur consentire his, quae per alios facta sunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod quidam dicunt, quod ille puer, de quo Gregorius narrat, non fuit damnatus, nec mortaliter peccavit; sed visio illa fuit ad patrem contristandum, qui in puero illo peccaverat, non corrigens eum: sed hoc est expresse contra intentionem Greg. dicentis (loc. cit. in arg.) quod « pater pueri animam parvuli filii negligens, non parvum peccatorem gehennae ignibus nutrit ». Et ideo dicendum, quod ad peccatum mortale sufficit etiam consensus in praesens, sed in sponsalibus est consensus in futurum. Major autem discretio rationis requiritur ad providendum in futurum, quam ad consentiendum in actum unum praesentem; et ideo ante potest homo peccare mortaliter, quam possit se obligare ad aliquid in futurum.

AD TERTIUM dicendum, quod in tempore contractus matrimonii non solum requiritur dispositio ex parte usus rationis, sed etiam ex parte corporis, ut sit tempus generationi aptum: et quia puella in duodecimo anno ad hoc venit, ut possit esse actui generationis apta, puer autem in fine secundi septennii, ut Philosophus ait (lib. 7. de Histor. Animalium, circ. princ. lib.), simul autem usum discretionis accipiunt, qui tantum in sponsalibus requiritur, ideo in sponsalibus determinatur unum tempus utrique, non autem in matrimonio.

AD QUARTUM dicendum, quod illa placentia, quae est in pueris ante septennium, non procedit ex perfecto usu rationis, cum nondum susceptibiles sint plenae disciplinae, sed magis contingit ex motu naturae, quam ex aliqua ratione; et ideo non sufficit talis placentia ad sponsalia contrahenda.

AD QUINTUM dicendum, quod quamvis per secundum contractum in casu illo non faciant matrimonium, tamen ostendunt se ratam habere priorem promissionem; et ideo prior contractus accipit firmitatem ex secundo.

AD SEXTUM dicendum, quod trahentes navem agunt per modum unius causae, et ideo quod deest uni, potest suppleri ex altero: sed sponsalia contrahentes agunt ut distinctae personae, quia sponsalia non nisi inter duos esse possunt: unde in utroque requiritur, quod sit sufficiens ad contrahendum; et ideo defectus unius sponsalia impedit, nec ex altero potest suppleri.

AD SEPTIMUM dicendum, quod in sponsalibus etiam similiter si appropinquant contrahentes ad tempus septennii, contractus sponsalium habet robur, quia, secundum Philosophum in 2. Physic. (lex. 56.), « quod parum deest, quasi nihil deesse videtur »: haec autem propinquitas a quibusdam determinatur tempus sex mensium; sed melius est, quod determinetur secundum conditionem contrahentium, quia in quibusdam magis acceleratur usus rationis, quam in aliis.

ARTICULUS III.

180

UTRUM SPONSALIA DIRIMI POSSINT.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sponsalia dirimi non possint, altero religionem intrante, quia de pecunia, quam alicui promisi, non possum alteri licite obligationem facere: sed ille qui sponsalia contrahit, corpus suum promittit mulieri; ergo non potest se offerre Deo ulterius in religione.

2. ITEM. Videtur, quod non debeant dirimi, quando alter conjugum ad longinquam regionem se transfert, quia in dubiis semper tutior pars est eligenda: sed tutius esset, quod eum expectaret; ergo tenetur eum expectare.

3. ITEM. Videtur, quod nec dirimantur per aegritudinem, quam aliquis incurrit post contracta sponsalia, quia pro poena nullus debet puniri: sed vir, qui infirmitatem incurrit, punitur in hoc, quod ei jus suum aufertur, quod in illam habebat, quae sibi fuerat desponsata; ergo propter corporalem infirmitatem non debent sponsalia dirimi.

4. ITEM. Videtur, quod nec propter affinitatem intervenientem; utpote si sponsus consanguineam sponsae fornicario concubitu cognoscat, quia secundum hoc sponsa puniretur pro peccato sponsi, quod non est conveniens.

5. ITEM. Videtur, quod non possint se invicem absolvere, quia hoc est maximae levitatis, ut primo contrahant, et postmodum se absolvant: sed talia non debent ab Ecclesia sustineri; ergo, etc.

6. ITEM. Videtur, quod nec propter alterius fornicationem, quia per sponsalia unius non accipit adhuc potestatem in corpus alterius: et sic videtur, quod in nullo contra invicem peccent, si interim fornicantur; et sic sponsalia dirimi non debent per hoc.

7. ITEM. Videtur, quod nec per contractum cum alia per verba de praesenti, quia venditio secunda non derogat venditioni primae; ergo nec secundus contractus potest derogare primo.

8. ITEM. Videtur, quod nec per defectum aetatis possint dirimi, quia quod non est, non potest dissolvi: sed ante aetatem determinatam nulla fuerunt sponsalia; ergo dirimi non possunt.

RESPONDEO dicendum, quod in omnibus praedictis casibus sponsalia contracta dirimuntur; sed diversimode, quia in duobus, scilicet cum quis ad religionem confugit, et cum alter conjugum cum altero per verba de praesenti contrahit, ipso jure sponsalia dirimuntur: sed in aliis casibus dirimi debent secundum iudicium Ecclesiae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod talis promissio solvitur per mortem spiritualem, cum sit spiritualis tantum, ut dicitur (q. 61. art. 2.).

AD SECUNDUM dicendum, quod dubium illud determinatur ex hoc, quod alter non comparet tempore statuto ad matrimonium perficiendum; unde si ex parte ejus non defuit, quin matrimonium compleret, potest licite alteri nubere sine peccato aliquo: si autem per eum stetit, quod matrimonium non est completum, debet agere poenitentiam de peccato fractae promissionis, aut juramenti, si juramentum intervenerit: et contrahere potest cum alio, si vult, iudicio Ecclesiae.

AD TERTIUM dicendum, quod si ante contractum matrimonium aliquam gravem infirmitatem incurrat alter eorum, inter quos sunt contracta sponsalia, quae ipsum debiliter nimis (ut epilepsia, vel paralysis) aut eum deformet (ut abscissio nasi, vel orbitas oculorum, aut aliquid hujusmodi), aut quae sit contra bonum prolis (utpote lepra, quae solet prolem inficere), possunt sponsalia dirimi, ne sibi invicem displiceant, et matrimonium sic contractum malum exitum sortiatur: nec pro poena punitur aliquis, sed ex poena damnum reportat; quod non est inconveniens.

AD QUARTUM dicendum, quod si sponsus cognovit consanguineam sponsae, vel e contra, tunc dirimi debent sponsalia: et ad hoc probandum sola fama sufficit, propter scandalum vitandum; causae enim, quae in futurum expectant effectus suos, impediuntur a suis effectibus, non solum ex eo quod est, sed ex eo quod futurum est: unde sicut affinitas si esset tempore contractus sponsalium, impedivisset contractum illum; ita si interveniat matrimonium, quod est effectus quidam sponsalium, prior contractus ab effectu suo impeditur: nec in hoc aliquid detrahitur alteri, imo ei confertur, quia absolvitur ab eo, qui per fornicationem se Deo odiosum reddidit.

AD QUINTUM dicendum, quod quidam non recipiunt istum casum, sed contra eos est Decretalis (cap.: Praeterea hi, de Sponsalib. et Matrim.) quae expresse dicit: « Ad instar », inquit, « eorum qui societatem interpositione fidei contrahunt, et postea eandem sibi remittunt, potest in patientia tolerari, si mutuo se absolvunt, qui sponsalia contraxerunt ». Sed ad hoc dicunt, quod Ecclesia magis hoc sustinet, ne pejus eveniat, quam hoc sit de jure: sed non videtur exemplo convenire, quod Decretalis adducit. Et ideo dicendum, quod non semper est levitatis retractare, quae prius firmata sunt: quia incertae sunt providentiae nostrae, ut dicitur Sapientiae 9.

AD SEXTUM dicendum, quod quamvis nondum dederint sibi mutuo potestatem corporis sponsalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur sibi invicem suspecti de non servanda fide in futurum; et ideo potest sibi praecavere unus contra alium, sponsalia dirimendo.

AD SEPTIMUM dicendum, quod ratio illa teneret, si esset unius rationis uterque contractus; sed secundus contractus matrimonii est fortior primo, et ideo solvit ipsum.

AD OCTAVUM dicendum, quod quamvis non fuerint vera sponsalia, tamen fuit ibi quidam sponsalium modus; et ideo ne videatur approbare ad annos legitimos veniens, debet petere solutionem sponsalium iudicio Ecclesiae faciendam, propter bonum exemplum.

AD SECUNDUM dicendum, quod sacramentum matrimonii perficitur per actum ejus qui sacramento illo utitur, sicut poenitentia; et ideo sicut poenitentia non habet aliam materiam, nisi ipsos actus sensui subjectos, qui sunt loco materialis elementi, ita est de matrimonio.

AD TERTIUM dicendum, quod quamvis matrimonium non conformetur passioni Christi quantum ad poenam, conformatur tamen ei quantum ad charitatem, per quam pro Ecclesia sibi in sponsam conjungenda passus est.

AD QUARTUM dicendum, quod unio Christi ad Ecclesiam non est res contenta in hoc sacramento, sed res significata, et non contenta, et talem rem nullum sacramentum efficit; sed habet aliam contentam, ac significatam quam efficit, ut dicitur (*in solut. seq.*): Magister autem (*4. Dist. 26.*) ponit rem non contentam, quia erat hujus opinionis, quod non haberet rem aliam contentam.

AD QUINTUM dicendum, quod etiam in hoc sacramento sunt illa tria, quia sacramentum tantum sunt actus exterius apparentes: sed res, et sacramentum est obligatio, quae innascitur, viri ad mulierem, ex talibus actibus; sed res ultima contenta est effectus hujus sacramenti, non contenta autem est res, quam Magister determinat (*loc. cit.*).

ARTICULUS II.

175

UTRUM HOC SACRAMENTUM DEBUERIT INSTITUI ANTE PECCATUM.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod matrimonium non debuerit institui ante peccatum, quia illud quod est de jure naturali, non indiget institutione: sed matrimonium est hujusmodi, ut ex dictis patet (*q. 41. art. 1.*); ergo non debuit institui.

2. PRAETEREA. Sacramenta sunt quaedam medicinae contra morbum peccati: sed medicina non praeparatur nisi morbo; ergo ante peccatum non debuit institui.

3. PRAETEREA. Ad idem institutio una sufficit: sed matrimonium fuit institutum etiam post peccatum, ut in litera dicitur (*4. Dist. 26.*); ergo ante peccatum non fuit institutum.

4. PRAETEREA. Institutio sacramenti debet esse a Deo: sed ante peccatum verba quae ad matrimonium pertinent, non sunt determinate dicta a Deo, sed ab Adam: illa autem verba, quae Deus dixit (*Gen. 1.*): *Crescite, et multiplicamini*, dicta sunt brutis etiam, in quibus non est matrimonium; ergo matrimonium non fuit institutum ante peccatum.

5. PRAETEREA. Matrimonium est sacramentum novae legis: sed sacramenta novae legis a Christo initium sumpserunt; ergo non debuit ante peccatum institui.

SED CONTRA est illud quod dicitur Matth. 19.: *Non legistis, quia qui fecit homines ab initio, masculum, et foeminam fecit eos?*

Praeterea. Matrimonium est institutum ad procreationem prolis: sed ante peccatum erat necessaria homini procreatio prolis; ergo ante peccatum debuit matrimonium institui.

RESPONDEO dicendum, quod natura inclinatur ad matrimonium, intendens aliquod bonum, quod quidem variatur secundum diversos hominum status; et ideo oportet, quod secundum illud bonum diversimode in diversis statibus hominum instituat. Et ideo matrimonium, secundum quod ordinatur ad

procreationem prolis, quae erat necessaria etiam peccato non existente, institutum fuit ante peccatum: secundum autem quod remedium praebet contra vulnus peccati, institutum fuit post peccatum tempore legis naturae: secundum autem determinationem personarum, institutionem habuit in lege Moysi: sed secundum quod repraesentat mysterium conjunctionis Christi, et Ecclesiae, institutionem habuit in nova lege; et secundum hoc est sacramentum novae legis. Quantum vero ad alias utilitates, quae ex matrimonio consequuntur, sicut est amicitia, et mutuam obsequium sibi a conjugibus impensum, habet institutionem in lege civili. Sed quia de ratione sacramenti est quod sit signum, et remedium, ideo quantum ad medias institutiones, competit ei ratio sacramenti: sed quantum ad primam institutionem, competit ei quod sit in officium naturae: quantum vero ad ultimam, quod sit in officium civilitatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa quae in commune sunt de jure naturali, indigent institutione quantum ad eorum determinationem, quae diversimode competit secundum diversos status: sicut de jure naturali est, quod maleficia puniantur; sed quod talis poena tali culpa apponatur, per determinationem juris positivi fit.

AD SECUNDUM dicendum, quod matrimonium non est tantum in remedium contra peccatum, sed principaliter est in officium naturae; et sic institutum fuit ante peccatum, non autem prout est in remedium.

AD TERTIUM dicendum, quod secundum diversa, quae oportet in matrimonio determinari, non est inconveniens, quod habuerit diversas institutiones: et sic illa diversa institutio non est ejusdem secundum idem.

AD QUARTUM dicendum, quod matrimonium ante peccatum institutum fuit a Deo, quando homini mulierem de costa formavit in adiutorium, et dixit eis: *Crescite, et multiplicamini*: quod quamvis etiam aliis animalibus dixerit, non tamen per ea eodem modo implendum fuit, sicut per homines. Adam vero verba illa protulit a Deo inspiratus, ut intelligeret matrimonii institutionem a Deo factam.

AD QUINTUM dicendum, quod quantum ad hoc quod matrimonium est sacramentum novae legis, non fuit ante Christum institutum, ut ex dictis patet (*in corp. art.*).

ARTICULUS III.

176

UTRUM MATRIMONIUM CONFERAT GRATIAM.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod matrimonium non conferat gratiam, quia, secundum Hug. (*lib. 1. de Sacram. part. 9. cap. 2. ante med.*), « sacramenta ex sanctificatione invisibilem gratiam conferunt »: sed matrimonium non habet aliquam sanctificationem quae sit de essentia ejus; ergo non confertur gratia in ipso.

2. PRAETEREA. Omne sacramentum conferens gratiam confert ipsam ex materia, et forma sua: sed actus, qui sunt materia in hoc sacramento, non sunt causa gratiae, quia hoc esset Pelagiana haeresis, scilicet quod actus nostri sint causa gratiae: verba etiam exprimentia consensum non sunt causa gratiae, nam ex eis non fit aliqua sanctificatio; ergo in matrimonio nullo modo gratia datur.

3. PRAETEREA. Gratia ordinata contra vulnus peccati est necessaria omni-

bus habentibus vulnus illud: sed in omnibus invenitur concupiscentiae vulnus; si ergo in matrimonio daretur gratia contra vulnus concupiscentiae, deberent omnes homines matrimonium contrahere; essetque stultum valde a matrimonio abstinere.

4. PRAETEREA. Infirmetas non accipit medicamentum ab eo, a quo accipit intensionem: sed per matrimonium concupiscentia accipit intensionem, quia, sicut dicit Philos. in 3. Ethic. (*cap. ult. ad fin.*), « insatiabilis est concupiscentiae appetitus, et per operationem congruam augetur »; ergo videtur, quod in matrimonio non conferatur remedium gratiae contra concupiscentiam.

SED CONTRA. Definitio, et definitum debent converti; sed in definitione sacramenti ponitur causalitas gratiae; ergo cum matrimonium sit sacramentum, erit gratiae causa.

Praeterea. August. dicit (*lib. de Bono Viduit. cap. 8. circ. fin. et lib. 9. supr. Gen. ad lit. cap. 7.*) quod « matrimonium est aegrotis in remedium »: sed non est in remedium, nisi in quantum aliquam efficaciam habet; ergo habet aliquid efficaciae ad reprimendam concupiscentiam: sed concupiscentia non reprimatur nisi per gratiam; ergo in ipso confertur gratia.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit triplex opinio: quidam enim dixerunt, quod matrimonium nullo modo est causa gratiae, sed est tantum signum: sed hoc non potest stare, quia secundum hoc in nullo abundaret a sacramentis veteris legis: unde non esset aliqua ratio, quare sacramentis novae legis annumeraretur; quod enim remedium praebat satisfaciendo concupiscentiae, ne in praeceptis ruat, dum nimis arctatur, habuit etiam in veteri lege ex ipsa natura actus. Et ideo alii dixerunt, quod confertur ibi gratia in ordine ad recessum a malo, quia excusatur actus a peccato, qui sine matrimonio peccatum esset: sed hoc esset nimis parum, quia hoc etiam in veteri lege habuit. Et ideo dicunt, quod facit recedere a malo, in quantum constringit concupiscentiam, ne extra bona matrimonii feratur; non autem per gratiam illam fit aliquod auxilium ad bene operandum: sed hoc non potest stare, quia eadem gratia est, quae impedit peccatum, et quae ad bonum inclinatur, sicut idem calor, qui aufert frigus, et qui calefacit. Unde alii dicunt, quod matrimonium, in quantum in fide Christi contrahitur, habet ut conferat gratiam adjuvantem ad illa operanda, quae in matrimonio requiruntur: et hoc probabilius est, quia ubicumque datur divinitus aliqua facultas, dantur etiam auxilia, quibus homo convenienter uti possit facultate illa; sicut patet, quod omnibus potentiis animae respondent aliqua membra corporis, quibus in actum exire possint. Unde cum in matrimonio detur homini ex divina institutione facultas utendi uxore sua ad procreationem proles, datur etiam gratia, sine qua id convenienter facere non posset; sicut etiam de potestate ordinis supra dictum est (*q. 35. art. 1.*): et sic ista gratia data est ultima res contenta in hoc sacramento.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut habet aqua baptismi, quod corpus tangat, et cor abluit ex tactu carnis Christi, ita matrimonium hoc habet ex hoc, quod Christus sua passione illud repraesentavit, et non principaliter ex aliqua sanctificatione sacerdotis.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut aqua baptismi cum forma verborum non operatur immediate ad gratiam, sed ad characterem, ita actus exteriores, et verba exprimentia consensum directe faciunt nexum quandam, qui est sacramentum matrimonii: et huiusmodi nexus ex virtute divinae institutionis dispositively operatur ad gratiam

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procederet, nisi contra concupiscentiae morbum posset aliquod efficacius remedium adhiberi: adhibetur autem majus remedium per opera spiritualia, et carnis mortificationem, ab illis qui matrimonio non utuntur.

AD QUARTUM dicendum, quod contra concupiscentiam potest praestari remedium dupliciter: uno modo ex parte ipsius concupiscentiae, ut reprimatur in sua radice; et sic remedium praestat matrimonium per gratiam, quae in eo datur: alio modo ex parte actus ejus; et hoc dupliciter: uno modo, ut actus, ad quem concupiscentia inclinatur, exterius turpitudine careat; et hoc fit per bona matrimonii, quae honestant carnalem concupiscentiam: alio modo, ut actus turpitudinem habens impediatur; quod fit ex ipsa natura actus, quia dum concupiscentiae satisficit in actu conjugali, ad alias corruptelas non ita incitat. Propter quod dicit Apost. (*1. Cor. 7.*): *Melius est nubere, quam uri*: quavis enim opera concupiscentiae congregata secundum se nata sint concupiscentiam augere, tamen secundum quod ratione ordinantur, ipsam reprimunt, quia ex similibus actibus similes relinquuntur dispositiones, et habitus.

ARTICULUS IV.

177

UTRUM CARNALIS COMMIXTIO SIT DE INTEGRITATE MATRIMONII.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod carnalis commixtio sit de integritate matrimonii: in ipsa enim institutione matrimonii dictum est (*Gen. 2.*): *Erunt duo in carne una*: sed hoc non fit nisi per carnalem commixtionem; ergo est de integritate matrimonii.

2. PRAETEREA. Illud quod pertinet ad sacramenti significationem, est de necessitate sacramenti, ut praedictum est (*art. 2. huj. q. et q. 9. art. 1.*): sed carnalis commixtio pertinet ad significationem matrimonii, ut in litera dicitur (*4. Dist. 26.*); ergo est de integritate sacramenti.

3. PRAETEREA. Hoc sacramentum ordinatur ad conservationem speciei: sed conservatio speciei non potest fieri sine carnali commixtione; ergo est de integritate sacramenti.

4. PRAETEREA. Matrimonium est sacramentum, secundum quod remedium contra concupiscentiam praestat; de quo dicit Apostolus *1. Corinth. 7.* quod *melius est nubere, quam uri*: sed hoc remedium non praestat his, qui carnaliter non commiscerentur; ergo idem quod prius.

SED CONTRA. In paradiso fuit matrimonium; sed ibi non fuit carnalis copula; ergo commixtio carnalis non est de integritate matrimonii.

Praeterea. Sacramentum ex suo nomine sanctificationem importat: sed sine carnali commixtione est matrimonium sanctius, ut in litera dicitur (*4. Dist. 26.*); ergo carnalis commixtio non est de necessitate sacramenti.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est integritas: una, quae attenditur secundum perfectionem primam, quae consistit in ipso esse rei: alia, quae attenditur secundum perfectionem secundam, quae consistit in operatione. Quia ergo carnalis commixtio est quaedam operatio, sive usus matrimonii, per quod facultas ad hoc datur, ideo erit carnalis commixtio de secunda perfectione matrimonii, et non de prima.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Adam exposuit integritatem matrimonii quantum ad utramque perfectionem, quia res ex suo actu innotescit.

AD SECUNDUM dicendum, quod significatio rei contentae est de necessitate sacramenti: et ad hanc significationem non pertinet carnalis commixtio, sed ad rem non contentam, ut ex dictis patet (*q. 42. art. 1. ad 4. et 5.*).

AD TERTIUM dicendum, quod res non pervenit ad finem suum, nisi per actum proprium: unde ex hoc quod finis matrimonii non habetur sine carnali commixtione, oportet quod sit de integritate secunda, et non de prima.

AD QUARTUM dicendum, quod ante commixtionem carnalem est matrimonium in remedium ex gratia, quae in eo datur, quamvis non ex actu, qui pertinet ad integritatem secundam.

QUAESTIO XLIII.

DE MATRIMONIO QUANTUM AD SPONSALIA, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Consequenter considerandum est de matrimonio absolute considerato: ubi primo agendum est de sponsalibus: secundo de matrimonii ratione: tertio de ejus causa efficiente, scilicet de consensu: quarto de ejus bonis: quinto de impedimento ipsius: sexto de secundis nuptiis: septimo de quibusdam matrimonio annexis.

Circa primum quaeruntur tria.

Primo. Quid sint sponsalia.

Secundo. Qui possint contrahere sponsalia.

Tertio. Utrum sponsalia dirimi possint.

ARTICULUS I.

178

UTRUM SPONSALIA SINT FUTURARUM NUPTIARUM PROMISSIO.

(S. Thom. 4. Dist. 27. q. 2. art. 2. et seq.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod sponsalia non convenienter dicantur « futurarum nuptiarum promissio », ut habetur ex verbis Nicolai I. papae (*in resp. ad consulla Bulgar. cap. 3. Concil.*), quia, sicut dicit Isidorus (*lib. 9. Etym. cap. 8. circ. princ.*), « est aliquis sponsus, non quia promittit, sed quia spondet, et sponsos dat »: sed a sponsalibus dicitur aliquis sponsus; ergo male dicuntur promissio.

2. PRAETEREA. Quicumque promittit aliquid, debet compelli ad solvendum: sed illi qui sponsalia contraxerunt, non compelluntur per Ecclesiam ad matrimonium complendum; ergo sponsalia non sunt promissio.

3. PRAETEREA. In sponsalibus non est quandoque sola promissio, sed additur iuramentum, et aliquae arrhae; ergo videtur, quod non debuerint solum per promissionem aeniri.

4. PRAETEREA. Matrimonia debent esse libera, et absoluta: sed sponsalia quandoque fiunt sub aliqua conditione etiam accipiendae pecuniae; ergo non convenienter dicuntur promissio nuptiarum.

5. PRAETEREA. Promissio, quae est de rebus futuris, vituperatur Jacob. 4.: sed circa sacramenta non debet aliquid esse vituperabile; non ergo debet fieri futurarum nuptiarum promissio.

6. PRAETEREA. Nullus dicitur sponsus, nisi a sponsalibus: sed aliquis dicitur sponsus ex praesentibus nuptiis, ut in litera dicitur (*4. Dist. 27.*); ergo sponsalia non semper sunt futurarum nuptiarum promissio.

RESPONDEO dicendum, quod consensus in conjugalem copulam per verba de futuro non facit matrimonium, sed matrimonii promissionem: et haec promissio dicitur sponsalia a spondendo, ut dicit Isidor. (*loc. cit.*); nam ante usum tabularum matrimonii cautiones dabant, quibus spondebant se invicem consentire in jure matrimoniali, et fidejussores dabant. Fit autem ista promissio dupliciter, scilicet absolute, et sub conditione. Absolute, quatuor modis: primo nuda promissione, ut cum dicitur: « Accipiam te in meam », et e converso: secundo datis arrhis sponsalitiis, ut pecunia, vel aliquo hujusmodi: tertio annuli subarrhatione: quarto interveniente iuramento. Si autem fiat dicta promissio sub conditione, distinguendum est, quia aut est conditio honesta, ut cum dicitur: « Accipiam te, si parentibus placeat », et tunc stante conditione, stat promissio, et non stante non stat: aut est inhonesta, et hoc dupliciter; quia aut est contraria bonis matrimonii, ut si dicam: « Accipiam te, si venena sterilitatis procures »; et tunc non contrahuntur sponsalia: aut non est contraria bonis matrimonii, ut si dicam: « Accipiam te, si furtis meis consentias »; et tunc stat promissio; sed tollenda est conditio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ipsa sponsalia, et sponsorum datio est promissionis confirmatio, et ideo ab hoc denominatur, quasi a perfectiori.

AD SECUNDUM dicendum, quod ex tali promissione obligatur unus alteri ad matrimonium contrahendum, et peccat mortaliter non solvens promissum, nisi legitimum impedimentum interveniat: et secundum hoc Ecclesia cogit, injungendo poenitentiam pro peccato. Tamen in foro contentioso non compellitur, quia matrimonia coacta consueverunt malos exitus habere; nisi forte iuramentum intervenerit, quia tunc cogendus est qui promisit, ut quidam dicunt, quamvis aliis non videatur, propter causam praedictam, praecipue si de uxoricidio timeretur.

AD TERTIUM dicendum, quod illa addita non sunt, nisi ad confirmandam promissionem; unde non sunt aliud, quam promissio.

AD QUARTUM dicendum, quod conditio illa quae apponitur, non tollit matrimonii libertatem, quia si est inhonesta, debet abjici; si autem honesta, aut est de bonis simpliciter, ut si dicatur: « Accipiam te, si placet parentibus »; et haec conditio non tollit libertatem sponsalium, sed auget ei honestatem: aut est de utilibus, ut si dicatur: « Contraham tecum, si dabis mihi centum »; et tunc hoc non ponitur quasi ad utendum consensu matrimonii, sed intelligitur ut promissio dotis; unde matrimonium libertatem non perdit. Quandoque autem apponitur conditio pecuniae per modum poenae; et tunc, quia matrimonia debent esse libera, talis conditio non stat, nec potest exigi poena illa ab eo, qui non vult matrimonium complere.

AD QUINTUM dicendum, quod Jacobus non intendit prohibere, quod omnino aliquis nullam promissionem faciat de futuris, sed quod non promittat, quasi fiduciam habens de vita sua; unde docet, quod debet apponi conditio: *Si Deus voluerit*, quae etiamsi verbis non exprimatur, corde tamen debet intelligi.

AD SEXTUM dicendum, quod in matrimonio potest considerari ipsa conjunctio matrimonialis, et actus ejus: et a sponsione primi in futurum dicitur